

УДК 378(091)

© Кузнецова О. Ю., Ткаченко Т. В., Штефан Л. А. 2022 р.

<https://orcid.org/0000-0003-1156-1842>

<https://orcid.org/0000-0002-5004-7179>

<https://orcid.org/0000-0002-6281-980X>

<https://doi.org/10.34142/23128046.2022.53.05>

**Кузнецова О. Ю.,
Ткаченко Т. В.,
Штефан Л. А.**

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті схарактеризовано питання організації порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу в історичній ретроспективі, проаналізовано чинники, що вплинули на організацію порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу. Установлено, що зазначений процес бере свої витоки із самих ранніх періодів людської цивілізації. Зацікавленість цими питаннями спостерігається в період давніх цивілізацій, епоху Середньовіччя, Просвітництва, Нових часів. Зокрема, з'ясовано, що в епоху Середньовіччя проведенню досліджень у галузі компаративістики сприяла організація експедицій, які вивчали зарубіжні системи освіти.

У XVII-XVIII століттях зміцнюються міжнародні зв'язки, котрі дали можливість вивчити та узагальнити досвід діяльності зарубіжних шкіл. Вагомий внесок в організацію порівняльно-педагогічних досліджень зробили французькі науковці – Марк-Антуан Жульєн Паризький та В. Кузен. Серед провідних компаративістів США можна назвати Джона Гріскома, Олександра Далласа Бейча та Вільяма Гарріса. До вчених-компаративістів Японії можна віднести Івакура Томомі.

Доведено, що організація порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу була пов'язана з проведенням у другій половині XIX століття різноманітних наукових конгресів. Так, у 1853 році відбувся Перший Міжнародний Статистичний Конгрес.

Саме в XIX столітті було започатковано важливі агенції, які збирали та поширювали інформацію стосовно стану зарубіжної освіти. Це: Відділ Освіти Об'єднаних Штатів, Музей педагогіки в Парижі, Відділ Спеціальних Досліджень і Звітів у Лондоні.

До провідних чинників, котрі вплинули на організацію порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світі, можна віднести: проведення порівняльних спостережень; читання лекцій, що були присвячені школам і освітнім системам Європи; започаткування спеціального терміну «порівняльна педагогіка»; масовий випуск праць із порівняльної педагогіки; активна діяльність різних товариств у галузі освіти; поширення ідей

компаративістики в світі; залучення до співпраці кращих фахівців з усього світу; проведення конференцій, семінарів тощо.

Ключові слова: порівняльно-педагогічні дослідження, організація, провідні країни світу, чинники.

Kuznetsova O. Yu., Tkachenko T. V., Shtefan L. A. Organization of comparative pedagogical research in leading countries of the world (historical aspect). The article characterizes the issues of comparative pedagogical research organization in retrospect and analyses the factors that influenced its development in the leading countries of the world. The study has allowed us to determine that comparative pedagogical research had its origins in the earliest periods of human civilization. Interest in comparative educational studies can be traced in the period of ancient civilizations, during the Middle Ages and Enlightenment, and in Modern times. In particular, it was found out that the organization of expeditions, the mission of which was to get acquainted with foreign education systems, had a great influence on comparative studies development in the Middle Ages.

In the 17th and 18th centuries, strengthening of international ties made it possible to further study and generalize foreign school practice. The acquired research data have proved that a significant contribution to the organization of comparative pedagogical research at that time was made by French scholars Marc-Antoine Julien of Paris and V. Cousin. Among leading comparativists of the United States, John Griscom, Alexander Dallas Beach and William Harris are worth mentioning. Iwakura Tomomi was one of the prominent comparativist scholars in Japan.

The study has proved that in the second part of the 19th century the development of comparative pedagogical research in the leading countries of the world was promoted by holding various scientific congresses. The First International Statistical Congress held in 1853 was of special importance.

In the 19th century a number of important agencies (the United States Department of Education, Museum of Pedagogy in Paris, the Department of Special Studies and Reports in London) engaged in collecting and dissemination of information on the state of education in different countries of the world were set up.

The study allowed us to determine the factors that influenced the organization of comparative pedagogical research in the leading countries of the world: conducting comparative observations; delivering lectures on schools and educational systems in Europe; introduction of the term "comparative pedagogy"; growth of the number of publications on comparative pedagogy; vigorous activity of various associations dealing with education matters; spread of ideas of comparativism in the world; involvement of the best specialists from around the world in the comparative pedagogical research activities; holding conferences, seminars, etc.

Key words: comparative pedagogical research, organization, factors, leading countries of the world.

Вступ. Прагнення Української держави до світового освітнього товариства сприяло підвищенню інтересу фахівців будь-якої галузі до зарубіжного досвіду діяльності їхніх колег й сфера освіти не є виключенням. Суттєвим кроком на цьому шляху стало підписання в 2005 році Україною Болонської декларації, котра була покликана як сприяти створенню єдиного європейського простору в галузі вищої освіти, так і здійснювати модернізацію та збагачення національної системи освіти, приведення її у відповідність із європейськими вимогами.

Одними із провідних напрямів покращення організації порівняльно-педагогічної теорії та практики виступає вивчення і творче використання досвіду провідних країн світу в зазначеній галузі.

Узагальнення праць вітчизняних та зарубіжних дослідників дозволяє констатувати, що науковці вивчали різні питання у галузі компаративістики. Це: зміст, мета та завдання сучасної порівняльної педагогіки (М. Брей, О. Галус, В. Капранова, А. Сбруєва, А. Троцько та ін.); питання її історичного розвитку (Х. Лісковацька, О. Локшина, Н. Садова); специфіка організації порівняльно-педагогічних досліджень взагалі (Л. Ваховський, О. Кузнецова, Н. Лавриченко, О. Сухомлинська, Л. Штефан та ін.) та деякі інші. Разом з тим становлення та розвиток досліджуваних питань у провідних країнах світу не стало предметом окремого аналізу науковців.

Мета та завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей організації порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу.

Методи дослідження. Для реалізації сформульованої мети було використано комплекс методів наукового пізнання – аналіз, систематизацію, класифікацію, узагальнення, порівняння, що дало змогу систематизувати і порівняти погляди як українських, так і зарубіжних дослідників на проблему, котра вивчається; хронологічні та логіко-історичні, котрі дозволили визначити специфіку та чинники, які вплинули на організацію науково-педагогічних досліджень у різних країнах світу.

Результати. Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що процес організації порівняльно-педагогічних досліджень належить до самих ранніх періодів людської цивілізації, тому що порівняння – це невід'ємна складова всіх без винятку культур (Wilson, 2003). З цього приводу С. Фрейзер та В. Брікман наголошували, що компаративістика є «такою ж старою, як і звичай щодо відвідування країн, котрі відрізняються від власної країни» (Brickman, 1966).

Як стверджують фахівці, ще за давніх часів з'являються звіти стосовно порівнянь організації освіти в різних регіонах. Зокрема, Платон здійснив порівняльний аналіз стану освіти в Афінах і Спарті. Ксенофон зробив

детальний звіт стосовно стану освіти Персії. Цицероном були підготовлені перші нариси з розвитку компаративістики в Римі.

В епоху Середньовіччя вагомий внесок у розвиток порівняльно-педагогічних досліджень було зроблено завдяки організації експедицій, котрі вивчали зарубіжні освітні системи. Саме в цей період Ад-Ал-Рахманом ібн Кадуном, науковцем із Тунісу, було здійснено порівняння традицій і культур східних та західних мусульман. З'являються праці Рабі Бенджаміна Тудела, котрий відвідав Індію з метою вивчення освітніх систем, та звіти Ніколо і Маффео Поло стосовно організації освіти в Китаї.

Як відомо, в XVII-XVIII століттях відбувається процес зміцнення міжнародних зв'язків, що позитивно вплинуло на проведення мандрівок, котрі були присвячені огляду зарубіжних шкіл.

Вагомий внесок щодо проведення порівняльно-педагогічних досліджень у різних країнах світу зробив відомий французький науковець – Марк-Антуан Жульєн Паризький, який у 1817 році оприлюднив працю «Нариси й попередні нотатки до досліджень із порівняльної педагогіки».

Так звані «педагогічні мандрівки» XIX століття мали суттєвий вплив на організацію та проведення порівняльно-педагогічних досліджень у світі. Зокрема, найбільш відомим французьким мандрівником цього періоду був В. Кузен – професор Сорбонського університету, який багато разів виїздив до Пруссії з метою вивчення освітніх систем. Результатом цих подорожей стали детальні звіти про діяльність пруських закладів освіти, зміст і методи їхньої роботи.

Як стверджують дослідники, велику кількість так званих «педагогічних мандрівок» здійснили освітяни США. Цьому у XIX столітті сприяв прискорений процес розвитку капіталізму, котрий призвів як до чіткої побудови системи обов'язкової дитячої освіти, так і удосконалення вищої освіти (Bidiuk, 2015).

Необхідно також зазначити, що організації порівняльно-педагогічних досліджень у Сполучених Штатах Америки сприяла плідна діяльність таких вчених, як: Джон Гріском, Олександр Даллас Бейч та Вільям Гарріс.

Зокрема, Джон Гріском на початку XIX століття відвідав Велику Британію, Францію, Голандію, Швейцарію та Італію й за наслідками таких подорожей підготував працю «Рік у Європі», де детально описав особливості організації освіти у вказаних країнах.

Олександр Д. Бейч також на початку XIX століття відвідав Європу з метою вивчення провідних освітніх систем. Так, у період відрядження фахівець прослухав лекції М. Фарадея в Лондоні, провів зустріч із Ф. Араго в Парижі й О. Гумбольдтом в Берліні. Наслідком зазначеного відрядження став

розгорнутий звіт стосовно стану європейської освіти із детальним описом тих шкіл та університетів, котрі йому вдалося відвідати.

Американський дослідник Вільям Гарріс слушно наголошував на творчому та вдумливому використанні надбань зарубіжних країн у галузі освіти. Фахівець справедливо стверджував, що порівняльно-педагогічні дослідження сприяють встановленню універсальних зв'язків між освітою та суспільством, руйнуванню кастової системи та привнесенню елементів демократії у суспільство (American Educational Research Association, n. d.).

Організації порівняльно-педагогічних досліджень у світі сприяло проведення в другій половині XIX століття наукових конгресів. Перший Міжнародний Статистичний Конгрес відбувся у Брюсселі в 1853 році. Саме на зазначеному конгресі освіта була визнана перспективною сферою щодо статистичних порівнянь (Randeraad, 2011).

Певним внеском щодо організації порівняльно-педагогічних досліджень у світі можна вважати і заснування в 1858 році Національної освітньої асоціації для сприяння справі розвитку народної освіти в США, котра в кінці XIX століття розширила свій політичний вплив як на державному, так і на місцевому рівнях з метою активної участі в міжнародних програмах.

Асоціація також починає запрошення керівників освітньої галузі з провідних країн світу для участі в конференціях, котрі проходили щорічно.

Подальша організація порівняльно-педагогічних досліджень у США була пов'язана зі створенням у 1867 році спеціального Департаменту Освіти, провідне завдання якого полягало у зборі та розповсюдженні інформації в галузі освіти.

Узагальнення науково-педагогічних даних дозволяє констатувати, що активним вивченням закордонного досвіду займався й Г. Барнард, котрий був першим комісаром зазначеного Департаменту. Його робота передбачала збір інформації стосовно стану освітніх систем у США та поширення її серед педагогів-практиків. Дослідник також працював над виданням «Американського Журналу Освіти», на сторінках якого порушував теми щодо необхідності отримання освіти широким загалом населення, перевірки закладів освіти, підготовки вчительських кадрів, змісту навчання та ін.

Американський фахівець залишив велику кількість праць, які були присвячені питанням компаративістики. Зокрема, «Німецькі школи і педагогіка. Організація і дидактика загальних шкіл у Німеччині» (1868 р.), «Історія і розвиток освіти» (1974 р.), де описувався стан освіти у різних країнах світу з давніх часів й до 70-х років XIX століття.

Суттєвий внесок у розробку питань організації порівняльно-педагогічних досліджень зробив і японський державний діяч Івакура Томомі, який у кінці XIX століття перебував у Європі й Америці з метою вивчення освітніх систем.

В цілому, в XIX столітті було засновано важливі агенції, котрі збирали та популяризували інформацію щодо стану зарубіжної освіти. До таких агенцій можна віднести: Відділ Освіти Об'єднаних Штатів (1867 р.), Музей педагогіки в Парижі (1879 р.), Відділ Спеціальних Досліджень і Звітів у Лондоні (1895 р.).

Зазначені агенції вивчали такі питання, як-от: особливості методології викладання та необхідності дотримання шкільної дисципліни. Також в досліджуваний період (кінець XIX століття) Вільямом Пейном – професором Мічиганського університету – було підготовлено і прочитано лекції, котрі присвячені школам та освітнім системам Західної Європи.

Активній організації порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу сприяло і запровадження в XIX столітті в університетську освіту порівняльної педагогіки як навчальної дисципліни. Американський фахівець в галузі освіти Джеймс Рассел вперше прочитав курс із зазначеної дисципліни студентам Колумбійського університету (1899 р.) (George, 1963).

Справу батька продовжив син, Вільям Рассел, котрий став одним із відомих педагогів в галузі компаративістики в першій половині XX століття. В. Рассел подорожував країнами Європи, викладав у Японії та Сибірі, співпрацював із різноманітними закладами з питань освіти.

Подальшій успішній організації порівняльно-педагогічних досліджень у світі сприяло й заснування Американської асоціації освітніх досліджень (1916 р.), яка порушувала питання щодо вдосконалення освітнього процесу через заохочення наукових доробків та сприяння поширенню й практичному використанню результатів досліджень (American Educational Research Association, n. d.).

Певний внесок в розвиток компаративістики був пов'язаний і з публікацією в Лондоні канадським дослідником Пітером Сендіфордом першого підручника з порівняльної педагогіки, який так і називався «Порівняльна педагогіка. Дослідження освітніх систем шести сучасних націй» (1918 р.). У цьому підручнику велика увага була приділена освітнім системам таких країн світу, як-от: Німеччина, Англія, США, Франція, Данія, Канада (Peter Sandiford, 1918).

Суттєвим внеском в організацію порівняльно-педагогічних досліджень на початку XX століття можна вважати читання фахівцями лекції з порівняльної педагогіки в провідних Європейських університетах. Наприклад, у Лондонському університеті такий курс викладали Дж. Янг та Н. Ханс, у Празькому та Варшавському університетах – С. Гессен.

Важливе значення для розвитку питань, котрі вивчаються, мало проведення в Сан-Франциско в 1923 році Національною освітньою асоціацією «Світової освітньої конференції за мир», мета якої полягала в досягненні взаєморозуміння в школах всього світу (Stoker, 1933).

До складу зазначеної Асоціації входили як науковці й аспіранти, так і видатні фахівці, котрі мали багатий досвід щодо проведення досліджень у галузі освіти. Ці фахівці працювали в університетах й інших закладах освіти, в науково-дослідних інститутах, федеральних і державних закладах, у системах шкільної освіти, в різноманітних компаніях із проведення тестування і некомерційних організаціях. Враховуючи власні напрацювання, вони поширювали знання в галузі освіти, удосконалювали методи й заходи щодо організації досліджень, сприяли практичному застосуванню результатів досліджень (American Educational Research Association, n. d.).

Як свідчить проведене дослідження, в 1923 році в Сан Франциско було прийнято рішення щодо створення Всесвітньої федерації освітніх асоціацій. У 1925 році вже відбулася Перша конференція зазначеної федерації, на якій було сформульовано провідні завдання діяльності федерації (Harry Smaller, 2014).

До основних завдань Федерації належали:

- організація міжнародної співпраці в галузі освіти;
- всебічне поширення інформації стосовно освітнього прогресу між різними націями та народами;
- формування міжнародної доброї волі;
- пропаганда інтересів миру в світі;
- створення єдиного плану освіти з метою досягнення взаєморозуміння та співпраці між народами (Harry Smaller, 2014).

Організація порівняльно-педагогічних досліджень в різних країнах світу була пов'язана і з відкриттям дослідницьких інститутів та центрів. Зокрема, на початку XX століття університети Великої Британії та США все частіше зверталися до питань навчання іноземних студентів.

Велику роль у становленні та подальшому розвитку досліджуваних питань відіграли періодичні видання та навчальна література.

Одним із перших періодичних видань у галузі компаративістики можна вважати «Педагогічний щорічник» (1927 р.), котрий був заснований Колумбійським університетом і порушував питання щодо підготовки вчителів, організації середньої та релігійної освіти. Слід також назвати ще два щорічника, котрі були започатковані у зазначений період у США. Це: «Щорічник освіти» (1932 р.) та «Міжнародний щорічник освіти» (1933 р.).

Перший журнал з питань компаративістики було видано у Кьольні (1931 р.), який отримав назву «Міжнародний огляд освіти». У зазначеному

виданні фахівці порушили питання стосовно розвитку історії освіти, її термінологічного поля, особливостей методів викладання в закладах освіти різного рівня (Val Rust, 2009).

Аналіз науково-педагогічних матеріалів дозволяє констатувати, що у 1925 році у США було засновано Міжнародне Бюро Освіти, яке вирішувало такі питання, як:

- організація порівняльного аналізу та поширення інформації щодо основних тенденцій розвитку в галузі освіти;
- широкий обмін інформацією, котра стосується навчальних програм та методів навчання;
- організація діалогу між науковцями, педагогами й іншими учасниками освітнього процесу (American Educational Research Association, n. d.; David N. Wilson, 2003).

У 1926 році було засновано Американський національний комітет з питань інтелектуальної співпраці, який порушував такі питання, як-от: організація міжнародної освіти та освітніх місій, особливості освіти дорослих, зміст освіти та деякі інші (Harley, 1931).

Проведене дослідження дозволяє констатувати, що на початку ХХ століття науковці порушували питання взаємозв'язку суспільства та освітньої практики. Зокрема, саме в цей період представниками різних країн було представлено аналіз англійської, французької, німецької, італійської та американської системи освіти.

Науковці були переконані в тому, що система освіти будь-якої країни не може успішно функціонувати у вакуумі, так як вона тісно пов'язана з суспільними та політичними інститутами й може бути зрозумілою тільки через призму історичних, культурних, економічних і суспільних чинників, котрі її оточують (Pollack, 1993).

Подальшій організації порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу сприяли і щорічні збори, котрі проводились Консультативним Комітетом із порівняльної освіти Сполучених Штатів Америки, починаючи з 1935 року (Brickman, 1973).

Суттєвий внесок в організацію компаративістських досліджень у першій половині ХХ століття було зроблено й університетською освітою (зокрема, Техаським університетом), міжнародними асоціаціями (Міжнародний банк реконструкції й розвитку, Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) та деякі інші) та академічними журналами («Міжнародний огляд освіти», «Перспективи: щоквартальний огляд порівняльної освіти»).

Організація порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу була пов'язана зі створенням міжнародних освітніх програм при кращих університетах.

Наприклад, у 1946 році В. Фулбрайт започаткував програму освітніх грантів, котра полягала у зміцненні культурних зв'язків між народами різних країн світу через освітній та культурний обмін.

Згідно з цією програмою надавалась фінансова допомога американцям, які навчалися за кордоном, та студентам із інших країн, котрі навчалися в США (Fulbright, n. d.).

Обговорення. Для схарактеризованих нами особливостей організації порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу в історичній ретроспективі притаманна співзвучність ідей минулих років із сьогоденням, а саме: масове проведення конференцій та семінарів з питань компаративістики; широкий обмін викладачами та студентами для проведення міжнародних досліджень; публікація різноманітних праць та заснування товариств у галузі освіти тощо.

Висновки. Таким чином, у процесі наукового пошуку були визначені особливості та провідні чинники, котрі вплинули на організацію порівняльно-педагогічних досліджень у світі, а саме: проведення мандрівниками порівняльних спостережень; організація лекцій, котрі були присвячені школам та освітнім системам Європи; введення терміну «порівняльна педагогіка»; публікація праць з порівняльної педагогіки; діяльність різноманітних товариств у галузі освіти; пропаганда ідей компаративістики в світі; заохочення до співпраці та обміну досвідом вчених усього світу; організація конференцій, зборів, семінарів та деякі інші.

ЛІТЕРАТУРА:

- American Educational Research Association. – Режим доступу: www.aera.net
- Brickman W. Concept, Research and Application. Norwood. 1973.
- Brickman W. Prehistory of Comparative Education to the End of 18 century. *Comparative Education Review*. 1966, 10 (1), pp. 31-35.
- Fraser S. E. & Brickman W. W. A History of International and Foresman, 1968.
- Education in One World: Perspectives from Different Nations BCES Conference Books, Vol. 11, 2013.
- Fulbright scholarship. – Режим доступу: <https://www.britannica.com>
- George Z. F. Bereday. James Russell's Syllabus of the First Academic Course in Comparative Education. *Comparative Education Review*. Vol. 7, No. 2 (Oct., 1963), pp. 189-196.
- Harry Smaller. An Elusive Search for Peace: The Rise and Fall of the World Federation of Education Associations (WFEA), 1923-1941. *Historical Studies in Education*. Selections from the CHEA Conference, 2014.
- Kazamias A. M. History, Science and Comparative Education: a Study in Methodology. *International Review of Education*, 8, (3-4), 2007. pp. 383-398.

- Peter Sandiford Studies of Educational Systems of Six Modern Nations. London and Toronto: J. M. Dent and Sons, 1918.
- Pollack E. Isaac Leon Kandel: A Pioneer in Comparative and International Education'. *PROSPECTS: The Quarterly Review of Comparative Education, International Bureau of Education*, 23 (3-4), pp. 775-787, Paris: UNESCO. 1993.
- Randeraad N. The International Statistical Congress (1853—1876): Knowledge Transfers and their Limits. *European History Quarterly*. Vol. 41, issue: 1, 2011, page(s): 50-65.
- Rust V. D. Reflections of the Development of Comparative Education. International Handbook of Comparative Education. Part One. Editors Robert Cowen and Andreas M. Kazamias. London – New York: Springer Dordrecht Heidelberg, 2009. P. 121–138.
- Stoker S. The Schools and International Understanding, University of North Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina. 1933.
- Wilson, David N. The Future of Comparative and International Education in a Globalised World. *Comparative Education*. Continuing Traditions, New Challenges and New Paradigms, 2003.
- Бідюк Н. М. Розвиток системи освіти дорослих у США (друга половина XX – початок XXI століття). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015, № 1 (45). С. 3-10.
- Кузнецова О. Ю., Штефан Л. А., Сімонок В. П. Підвищення кваліфікації вчителів: зарубіжний вимір. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2021. № 50. С.97–111.

REFERENCES:

- American Educational Research Association. (n. d.) – URL: www.aera.net
- Brickman, W. (1973). Concept, Research and Application. Norwood.
- Brickman, W. (1966). Prehistory of Comparative Education to the End of 18 century. *Comparative Education Review*. 10 (1), pp. 31-35.
- Fraser, S. E. & Brickman, W. W. (1968). A History of International and Foresman. Education in One World. (2013). Perspectives from Different Nations BCES Conference Books, Vol. 11.
- Fulbright scholarship. (n. d.) – URL: <https://www.britannica.com>
- George, Z. F. (1963). Bereday. James Russell's Syllabus of the First Academic Course in Comparative Education. *Comparative Education Review*. Vol. 7, No. 2 (Oct., 1963), pp. 189-196.
- Harry Smaller (2014). An Elusive Search for Peace: The Rise and Fall of the World Federation of Education Associations (WFEA), 1923-1941. Historical Studies in Education. Selections from the CHEA Conference.
- Kazamias, A. M. (2007). History, Science and Comparative Education: a Study in Methodology. *International Review of Education*, 8, (3-4), pp. 383-398.
- Peter Sandiford (2018). Studies of Educational Systems of Six Modern Nations. London and Toronto: J. M. Dent and Sons.
- Pollack E. Isaac Leon Kandel: A Pioneer in Comparative and International Education (1993). *PROSPECTS: The Quarterly Review of Comparative Education, International Bureau of Education*, 23 (3-4), pp. 775-787, Paris: UNESCO.
- Randeraad, N. (2011). The International Statistical Congress (1853-1876): Knowledge Transfers and their Limits. *European History Quarterly*. Vol. 41, issue: 1, page(s): 50-65.
- Rust, V. D. (2009). Reflections of the Development of Comparative Education. International Handbook of Comparative Education. Part One. Editors Robert Cowen and Andreas M. Kazamias. London – New York: Springer Dordrecht Heidelberg, P. 121–138.
- Stoker, S. (1933). The Schools and International Understanding, University of North Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina.
- Wilson, David N. (2003). The Future of Comparative and International Education in a Globalised World. *Comparative Education*. Continuing Traditions, New Challenges and New Paradigms.

- Bidiuk, N. M. (2015). Rozvytok systemy osvity doroslykh u SShA (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia). [Development of the adult education system in the USA (second half of the 20th - beginning of the 21st century)]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, № 1 (45). S. 3-10. (in Ukrainian)
- Kuznetsova, O. Yu., Shtefan, L. A. & Simonok, V. P. (2021). Pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv: zarubizhnyi vymir. [Improving the qualifications of teachers: the foreign dimension]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*. № 50. S.97–111.
-

Інформація про авторів:

Кузнецова Олена Юріївна: ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1156-1842>, доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри іноземних мов Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, вул. Пушкінська, 77, м. Харків, Україна 61000
e-mail: o.yu.kuznetsova@nlu.edu.ua

Ткаченко Тетяна Володимирівна: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5004-7179>, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти та гуманітарних дисциплін Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, пл. Конституції, 11/13, м. Харків, Україна, 61003
e-mail: tvvt67@ukr.net

Штефан Людмила Андріївна: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6281-980X>, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61166
e-mail: Valeriy.61.sh@gmail.com

Information about the authors:

Kuznetsova Olena Yuriivna: ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1156-1842>, Dr. hab. in Pedagogy, Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages of Yaroslav Mudryi Natrional Law University, Pushkinska street, 77, Kharkiv, Ukraine 61000
e-mail: o.yu.kuznetsova@nlu.edu.ua

Tkachenko Tetiana Volodymyrivna: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5004-7179>, Dr. hab. in Pedagogy, Professor, Professor of the Department of art education and humanities discipline of the I. P. Kotlyarevskyi Kharkiv National University of Arts, square Konstytutsii, 11/13, Kharkiv, Ukraine, 61003
e-mail : tvvt67@ukr.net

Shtefan Liudmyla Andriivna : ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6281-980X>; Dr. Hab. In Pedagogy, Professor, Professor of the Department of Educology and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Valentynivska street, 2, Kharkiv, Ukraine 61166
e-mail: Valeriy.61.sh@gmail.com

Цитуйте цю статтю як: Кузнецова О. Ю., Ткаченко Т. В., Штефан Л. А. Організація порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу (історичний аспект). *Теорія та методика навчання та виховання*. 2022. № 53. С. 51–61
DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.53.05>

Дата надходження статті до редакції: 4.10.2022
Стаття прийнята до друку: 20.10.2022